

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 28 Volume: 6 Issue: 28

Güz 2013 Fall 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

OSMANLI DEVLETİ'NİN EMRİNDE BİR SIRP DESPOTU: STEFAN LAZAREVIÇ
A SERBIAN DESPOT UNDER THE HEEL OF THE OTTOMAN EMPIRE: STEFAN
LAZAREVIÇ

İlhan TÜRKMEN*

Öz

Sırp-Türk ilişkileri dendiğinde genellikle düşmanlıklar üzerine kurulu bir mücadeleler silsilesi olduğu kanaatimiz vardır. Tarihi incelediğimizde bilinenin tam aksine dönemlerin yaşandığını ve o dönemlerde düşmanlıklardan çok dostlukların, rekabetlerden çok birlikteliklerin ön plana çıktığını görürüz. Bunun en güzel örneklerinden bir tanesi hiç şüphesiz Sırp Despotu Stefan Lazareviç'tir.

Lazareviç'in yaşadığı dönem Büyük Sırbistan rüyasının bir nevi bittiği ve millet olarak var olma mücadelesinin başlangıcına denk gelmişti. Stefan; kendi ülkesinin sonunu getiren savaşta (Kosova Savaşı 1389) babası Stefan Lazar Hrebeljanoviç'ı kaybetmiş ve henüz 15 yaşında iken annesi Milica Hrebeljanoviç ile beraber Sırbistan'ı yönetmek zorunda kalmıştı. Bu çalışmamızda babaları birbirleri ile savaşmış ve bu savaşta ikisi de hayatını kaybetmiş iki düşman hükümdarın çocuklarının kader birlikteliğini göreceğiz. Bir Osmanlı vasalı olmasına rağmen Stefan'a verilen değer ve itibara şahit olacağız. O'nun da buna karşılık Osmanlı Devleti'ne vefa ve sadakatle hizmet ettiğini müşahade etmiş olacağız.

Anahtar Kelimeler: Stefan, Lazareviç, Sırp, Ankara Savaşı, Niğbolu Savaşı.

Abstract

Generally, there is an opinion that Serbian-Turkish relations are based on a series of struggle such as being enemies with one another. However, when one reviews its history, contrary to what is generally known, togetherness and friendship emerged from the hatred and rivalry. Without a doubt, one of the best examples is Serbian Despot, Stefan Lazareviç.

His period of life was just the time that the dream of expanding Serbia finished and the beginning of its struggle to exist as a nation began. Stefan lost his father, Stefan Lazar Hrebeljanoviç, in the war that rounded off his country (Kosova War 1389) and he had to command his country Serbia with his mother Milica Hrebeljanoviç when he was just 15 year old. In this study, one can see the destinies and the togetherness of two boys whose fathers were enemies, fought each other and died in that war. Although it is an Ottoman vassal, the worth and prestige that was given to Stefan can be witnessed as well as his faithful and loyal service to the Ottoman Empire because of the worth and prestige that was given to Stefan.

Keywords: Stefan, Lazareviç, Serb, Ankara War, Niğbolu War.

Sırp hanedanlıklarından Nemanjiç (Nemanid) Hanedanlığı'na mensup Stefan IV. Uros Dushan dönemi belki de Sırp'ların en güçlü oldukları dönemdi. Sırp'lar bu dönemi altın çağ olarak görmüş ve Stefan Dushan'ı "Muhteşem Dushan" olarak anmışlardı. Stefan Dushan babasının yönetimdeki zaafiyetlerini görmüş ve O'nu tahttan indirdikten sonra 24 yıl süreyle hüküm sürmüştü. Dushan döneminde Sırp'lar imparatorluk halini almışlar ve bayraklarında çift başlı kartal armasını kullanmaya başlamışlardı. Bizans'ın kendi içindeki karışıklardan yararlanmasını bilen Dushan; Belgrat ve Yunanistan'ı da topraklarına katmıştı. Sırp kralları

*Gazi Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Doktora Öğrencisi.

arasında ilk defa kökü Roma İmparatorluğu'ndaki Ceasar (Sezar) kelimesinden gelen Tsar unvanını kullanmıştı. (Miller, 1923). Fakat Dushan'ın 1355 yılında ölümünden sonra Sırp idaresine geçen oğlu Stefan V. Uroš ile Sırp Devleti'nde çöküş süreci de başlamıştı. 1371 yılına kadar Sırp idaresinde kalan Stefan V. Uroš babasının aksine idarede zayıf kalmıştı. Balkanları hâkimiyeti altına alan Osmanlı orduları karşısında¹ V. Uroš arka arkaya yenilgiler almış ve bu yenilgiler Sırp İmparatorluğu'nun da sonunu getirmişti. 1364 yılında meydana gelen Sırsındığı Muharebesi'nde² Hacı İlbey komutasındaki Osmanlı akıncı güçlerine ardından da 1371 yılındaki Çirmen Savaşı'nda Lala Şahin Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu karşısında ağır yenilgiler almışlardı. Özellikle son yenilgi Sırbistan Devleti'nin sonunu getirmişti. Sırp bölgedeki etkinliklerini kaybederken, Bosna yeni bir güç olarak ortaya çıkmaya başlamıştı. Bosna Prensi Tvartko kendini Bosna ve Sırbistan Kralı ilan etmişti (Aşıkpaşazâde 1332: 126; Hammer, 1993: 206).

Osmanlı- Sırp ilişkilerinde şüphesiz en kritik mesele konumuzun başlangıcına da hâvi olan I. Kosova Savaşı'dır. 1389'da Osmanlı zaferiyle neticelenen savaşta karşı taraf düşman ordusunun merkezinde Stefan'ın babası Lazar bulunmaktaydı. Ordunun sağ cenahında Lazar'ın yeğeni ve damadı Brankoviç, solda ise Bosna kralı Tvartko vardı (Parmaksızoğlu, 1979: 184). Savaş Osmanlı'nın muzaferiyeti ile sonuçlanmış ve Sırp liderliğindeki düşman ordusu yenilmişti. Adet olduğu üzere bir galibiyet şükranesi olarak savaş meydanını gezerken bir Sırp asilzâdesi olan MiloşObiliç³ tarafından hançerlenerek (Öztürk, 2008: 138) hayatını kaybetmişti. Muharebe bitmediğinden henüz yaralı olan Sultan Murat savaşın sonuna kadar muharabeyi idare etti (Öztürk, 2008: 29; Jorga, 2005: 243) Bu arada konumuzu teşkil eden Stefan'ın babası Lazar ve bin kadar maiyyeti ile esir edildi. Sultan Murat'ın ölümü üzerine Sultan'ın vasiyeti ile yerine geçen oğlu I. Bayezid'in emriyle Sırp kralı Lazar ve adamları kılıçtan geçirildi (Dukas, 1956: 7; Oruç Bey, 2008: 30; Neşri, 2008: 138-139; Aşıkpaşazâde 1332: 63).

Sırp'ların yoğun olarak yaşadığı Balkan bölgelerinin İslam'a geçişleri de bu savaşla ivme kazanmıştır. Özellikle Herseklielerin büyük bir kısmı bu savaşın sonunda İslam dinine geçmiştir (Kanitz, 1914: 33). Savaşta Sultan I. Murat'ın vefatını öğrenen Karaman Beyi Alâaddin'in Osmanlı aleyhine faaliyete başladığı haberinin gelmesi üzerine Yıldırım Bayezid Rumeli'deki işleri bir an evvel halletme yoluna gitti (Aşıkpaşazâde 1332: 64; Neşri, 2008: 141; Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 194-195).

Bu maksatla maktul Kral Lazar'ın küçük yaştaki oğlu Stefan Lazareviç'in vasisi olan annesi Milica (Jorga, 2005: 249) ile derhal anlaştı (Kosteneçki, 2008: 53; Dukas, 1956: 8). Anlaşmaya göre; yeni Sırp Despotu da her yıl Osmanlı'ya vergi verecek ve seferlerde 20 bin askerle iştirak edecekti. Ayrıca her yıl Osmanlı padişahını ziyaret etmeyi kabul ediyordu (Zinkeisen, 2011: 204-205). Bu anlaşma Sırp'lar için sürpriz olmuştu çünkü ne Stefan ne de Priştinehakimi Brankoviç Kosova Savaşı'ndan sonra yerlerinde kalabileceklerini ümit etmiyorlardı. Sultan Bayezid ile anlaşmayı canlarına minnet bildiler, bu anlaşmayı kuvvetlendirmek için yeni Osmanlı padişahı maktul Kral Lazar'ın kızı Despina ile de nikâhlanmıştı.⁴ Bu anlaşma ile Yıldırım Bayezid Stefan Lazareviç'i dost ve müttefik derecesine çıkarmıştı. Hatta kız kardeşi ile de evlenerek bu ilişkilerin kuvvetlenmesini ve akrabalık bağlarının kurulmasını sağlamıştı. İşin ilginç yanı babaları birbirlerine düşman ve aynı savaşta hayatlarını kaybetmiş iki hükümdarın çocukları artık birbirinin dostu, müttefiği ve hatta akrabası olmuştu.

¹Balkanların durumu hakkında detaylı bilgi için bkz: Johann Zinkeisen, 2011. 214-216.

²Bir kısım kaynaklarda 1364 yılında bahsi geçen büyük bir savaşın olduğunu ancak bu savaşın Sırsındığı olarak değil Birinci Meriç Muharebesi olarak adlandırılması gerektiğini esas Sırsındığı Muharebesi'nin 2. Meriç Muharebesi olarak da adlandırılan Çirmen Muharebesi olduğunu iddia ederler. Bkz:Stavrianos, 2000: 43-44

³Yıldırım Bayezid'in Bursa kadısına gönderdiği ve babasının ölüm haberini bildirdiği fermanında MiloşKopilek olarak geçmektedir. Bkz: Feridun Bey, 1274: 116; Sadeddin de ise MiloşNikole şeklinde geçmektedir. Bkz:Sadeddin, 1979. :187; AşıkpaşazâdeMiloşKobile der bkz:Aşıkpaşazâde, 1332: 63.

⁴Olivera ismini kullanmaktadır. Bkz:Kosteneçki, s:53

Kosova Savaşı'nın bir diğer önemli tarafı da savaştan sonra Sırbistan'da Sırp despotlar döneminin başlamasıydı. Kosova Meydan Savaşı sonrasında (1389) ilk despot olarak Stefan Lazareviç tarih sahnesindeki yerini almıştı. Stefan'a despot ismini Bizanslılar takmıştı. Ankara Savaşı sonrası (1402) Sırbistan'a dönerken İstanbul'da durmuş ve Bizans İmparatoru VII. Johannes'i ziyaret etmişti. İmparator da kendisine bu unvanı vermişti. Despot kelimesi Yunanca "δεσπότης" (*despôtēs*) kelimesine dayanmakta olup; derebeyi anlamına gelmekteydi. Bu sıfatlandırma Ortaçağ Avrupası'nda Bizans başta olmak üzere güney taraflarda kullanılan ve başlangıçta yüksek aristokratlar için sonrasında da yöneticiler için kullanılan bir unvandı (Grierson vd., 1993: 178).

Lazar'ın ölümünden sonra Sırbistan'daki durumlar uzun süre düzeltilememişti. Kuzeyde bazı kaleleri Macarlar zapt etmişti. Sırbistan içinde iki taraf mevcuttu. Birisi Lazar'ın iki oğlu Stefan ve Vulk vardı. Bunların annesi Nemanjiç (Nemanid) hanedanına mensup Milica idi. Diğer tarafta ise Lazar'ın kızı Mara ile evli olan Vulk Brankoviç idi. Bunun Georg, Gregor ve Lazar adında üç oğlu bulunmaktaydı (Jorga, 2005: 248).

Lazareviç 1374 yılında Krusevaç'da doğmuştu. Babası son Sırp Kralı Lazar Hrebeljanović ve annesi kocasının ölümünden sonra ülkeyi yöneten Derebeyi Milica idi. Bir dönemini annesi ile ve yine bir dönemi yeğeni ile beraber olmak üzere Sırbistan'ı 1389 senesinden 1427 senesine kadar yönetmişti. Osmanlı vasalı unvanını taşımıştı ve Osmanlıların safında silah kuşanmıştı. Bu durum Ankara Savaşı sonrasında 1404 yılında değişmiş ve 1427 yılına kadar Macaristan vasalı olmuştu. Macaristan vasalı olduğu dönemde Belgrad'ı da almış ve 1404 senesinde Sırbistan'ın başkenti yapmıştı. Vasal (Hughes, 1992: 18) belli büyük bir monarşinin koruması altında bulunan ve o monarşiyi genellikle askerî açıdan destekleyen bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Ganshof, 1939: 147; Ganshof, 1939: 75). Öyleki bu karşılıklı güven sadakat çoğu zaman ölümüne sadakat (Magnou-Nortier, 1976: 884–885) şeklinde ifade edilmektedir ki; Lazareviç için de bu tabiri kullanmak abartı olmasa gerektir.

Stefan Lazareviçleri görüşlü bir devlet adamıydı. Kardeşinin aksine Osmanlı'nın bölgedeki ağırlığını ve politikalarını iyi biliyordu. Bu sebeple de kendi çıkarları ile de örtüştüğünden dolayı Osmanlı yanlısı bir politika izlemişti. Dönemin Sultanı Yıldırım Bayezid Lazareviç'in kız kardeşi Prenses Olivera Despina ile evlenmiş (Hadidi, 1981: 118-119; Enveri, 2003: 39) ve ilişkiler daha da bir ivme kazanmıştı. Osmanlı Devleti'nin Sırplarla kurduğu bu akrabalık ilişkisi daha sonra da devam edecek ve II. Murat Prenses Mara ile evlenecekti (İdris-i Bitlisi, 2008: 357–358; Dukas, 1956: 124; AşıkPaşazâde, 1332: 122; Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 191–192; Hammer, 1993: 204). Bir haçlı seferi olarak işaret edilen Niğbolu Savaşı bu çerçevede irdelenmesi gereken önemli bir husustur. Çünkü böylesi bir savaş için Bulgarları, Venediklileri, Macarları (Kostenecki, 2008: 58–59) ve Fransızları da yanına alan ve büyük bir ordu kuran Kutsal Roma Cermen İmparatoru Sigismund'un ilk icraatı başta Sırp olmak üzere Osmanlı himayesini kabul eden tüm prenslikleri talan etmek olmuştu. Lazareviç tüm Hristiyan baskısına rağmen bu savaşta Yıldırım Bayezid'in yanında yer almıştı (Kostenecki, 2008: 58–59). Lazareviç'in Osmanlı yanlısı politika izleme kararı almasındaki en önemli etken belki de bölgede uzun süreli bir Osmanlı hâkimiyetini önceden görmüş olmasıydı. Lazareviç bu kararı milliyetçi ve dini yaklaşımlarının aksine almıştı (Miller, 1923: 560; Miller, 1923: 562). Schiltberger savaşta Osmanlı tarafının toplam askeri varlığının 15.000 süvari (Neumann, 1859: 3) olduğunu ve Tuchman da bu rakamın 1.500 ağır süvarisininin (Tuchman, 1978: 560) Lazareviç'e bağlı Sırp kuvvetler olduğunu belirtmekteydi. Savaş sırasında Sırp despotu Lazareviç Osmanlı ordusunun asıl merkezine yapılan saldırıda büyük yararlılıklar göstermiştir (Uzunçarşılı, 1984: 287–288). Schiltberger; Yıldırım'ın Macar kralının kendi üzerine geldiğini görüp kaçmaya teşebbüs ettiği anda Sırp despotun 15 bin kişilik ordusu ile gelerek Macar kralını yendiğini söylese de bu bilgi doğru değildir (Miller, 1923: 562). Çünkü savaşın ilk safhasında Fransızların 10 bin kişi olduğu tahmin edilen kuvvetleri ile savaşılmış, ikinci safhada kral ile mücadele edilmiştir. Bu safhada savaş asıl Macar kuvvetlerine taarruz şeklinde cereyan etmiş ve Lazareviç bu esnada cenahlardan taarruza iştirak etmiştir (Uzunçarşılı, 1984: 288). Bu

savaşta Lazareviç'in kurduğu Sırp ağır süvari birliği aldığı etkin rol sonrasında Sırp ya da "Slav Kılıcı" anlamında "SpadaSchiavonesca" kavramı ile anıldı ve ünü uzun süre devam etti.⁵

Lazareviç'in Yıldırım ile dostluğu 1398 yılında Bosna'ya ilk büyük Osmanlı saldırısında ve 1402 yılında Timur'a karşı Ankara savaşında da devam etmişti (Miller, 1923: 562). Ankara Savaşı'nda birçok Türkmen beyi Timur lehinde saf değiştirirken Lazareviç yine on bin kişilik ordusu ile I. Bayezid'in yanında yer almıştı (Hadidî, 1981: 130; Dukas, 1956: 37). Savaşta padişahın hayatta olan büyük oğlu, Aydın, Saruhan ve Karesi Sancakbeyi Süleyman Çelebi ordunun sağ kanadını korumaktaydı. Hoca Sadeddin Stefan'ın Anadolu sipahilerinin bulunduğu tarafa verildiğini ve bu sipahilerin sağ tarafı, Süleyman'ın ise sol tarafı aldığını yazar (Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 276) Yıldırım Bayezid'in kayınbiraderi olan Stefan Lazareviç'te (Oruç Bey, 2008: 39) Süleyman Çelebi'nin bulunduğu tarafta emrindeki ağır zırhlı askerlerle bu kanadı destekliyordu (Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 261). Savaş sabahın erken saatlerinde başlamıştı. Savaş başladıktan bir süre sonra Aydın, Saruhan, Germiyan ve Mentеше askerlerinin beylerini Timur tarafında görmeleri üzerine Osmanlı tarafından hemen Timur tarafına geçmişlerdi (Oruç Bey, 2008: 40; Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 267; Dukas, 1956: 39). Savaş Osmanlı Devleti aleyhine cereyan ediyordu. Stefan Lazareviç, çatışmaya uzun süredir cesaretle devam eden Rumeli askerlerinin sonunda çekilmeye başladığını görünce (Hoca Sadeddin Efendi, 1979: 268) acilen buraya gelmiş düşman saflarını birkaç noktada kırmış, (Kosteneçki, 2008: 61) Timur askerlerini arkadan çevirerek onlara ağır kayıplar verdirmişti (Zinkeisen, 2011: 277). Ağır zırhlı birliklere sahip Lazareviç bu savaşta fazla kayıp vermemişti. Askerleri zırhlarından dolayı düşman oklarından korunabilmişti. Timur'un askerleri I. Bayezid'in bulunduğu merkez orduyu çember içine almıştı. Dukas'ın anlattığına göre; bu esnada çember içine dalan Stefan Lazareviç Bayezid'i firar etmesi için ikna etmeye çalıştıysa da bunda muvaffak olamamıştı (Dukas, 1956: 40). Kaynaklarda Lazareviç'in savaşın sonuna kadar Osmanlı ordusunda yer aldığını naklederler.⁶ Hatta Lazareviç ve askerlerinin bu cesurca savaşmaları Timur'un da gözünden kaçmamıştı. Bu askerlerin kimler olduğunu sormuş ve Sırp askerleri olduğunu öğrenmişti. Timur Sırp askerlerinin savaşmasından etkilenmişti. Hadidî durumu naklederken; Timur'un "Didi saç üstüne geymiş ışıklar, Ne yahşi cengider yaman ışıklar" dediğini nakleder. Devamında "Görür ifrite benzer her birini, Işık sanurdu Lâzun kâfirini" demektedir (: Hadidî, 1981: 130). Yıldırım Bayezid'in savaşı kaybedip esir düşmesi üzerine Lazareviç'in Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'ı savaş meydanından kurtararak Bursa'ya getirdiği nakledilmektedir (Dukas, 1956: 40). Savaşın sonuçları Osmanlı için ağır olmuştu. Siyasî birliğini kaybeden Osmanlı Devleti'nde Yıldırım Bayezid'in oğulları arasında siyasî iktidar mücadelelerinin yaşandığı fetret devri başlamıştı. Dağılan Osmanlı birliğini 1413 yılında I. Mehmet yeniden tesis etmişti (Fine, 1994: 449; Miller, 1923: 562).

Ankara Savaşı dönüşünde yukarıda da izah edildiği gibi İstanbul'a uğramış (Kosteneçki, 2008: 61) ve burada İmparator VII. Johannes'i ziyaret etmişti. Bu ziyaret esnasında kendisine "despot" unvanı verilmişti (Kosteneçki, 2008: 64). Buradan İmparator kendisini Arnavutluk'a uğurlanması için gemilerle Lesbos (Midilli) Adası'na gönderdi. Burada Midilli hakimi Lattilusi kendisini üst düzeyde karşıladı. Daha sonra eşi olacak olan ve Lattilusi'nin kızı Helena ile karşılaştı.⁷ Savaştan sonra Sırbistan'a geldiğinde Vulk Brankoviç'in oğlu Durad Brankoviç bugünkü Kosova ve Kuzey Makedonya bölgesinde lokal bir yönetime sahipti ve onu birleşik bir Sırbistan'ın kurulması için zorladı. Lazareviç'in bu gayreti sonuç vermiş ve 1421 senesinde yine Macaristan himayesinde birleşik Sırbistan kurulmuştu. Durad'ı bu süreç getiren baskı ise Macar kralı Sigismund idi. Kral Sigismund Macaristan'ın Balkan yarımadası üzerindeki hükümdarlığını Türkler'e karşı kurulacak bir Hristiyan birliği ile yenilemek için tedbirler almıştı. Bu maksatla 1403 yılında Stefan ve Brankoviçler arasında çıkan çatışmalara karışmıştı. Bu çatışmalarda Stefan'ın tarafını tutmuştu. Bunun karşılığında Stefan Macar vasalı

⁵Konu ile ilgili bkz: Vesey and Norman, 1980

⁶Hadidî bu durumu naklederken "Yalnız kendi kaldı ceng eyler" demektedir. Bkz: Hadidî, 1981: 130.

⁷Helena ile 1405 senesinde evlenmiştir. Fakat bu evlilikten hiç çocukları olmamıştır. Detaylı bilgi için Bkz: Kosteneçki, 2008: 64

olmayı kabul ederken ödül olarak Belgrad kendisine verilmişti (Kostenečki, 2008: 68); Jorga, 2005: 308). Bir yıl sonra Stefan'ın Venedik'e gönderdiği elçileri vasıtasıyla Türk hükümdarlığını tanımadığını ilan etmişti. Osmanlıların Anadolu'dan Avrupa'ya geçişlerini engellemek için Venedik'ten gemi talep etmişti (Jorga, 2005: 308). Lazareviç'in böyle bir politika değişikliğine gitmesinde şüphesiz ki Ankara Savaşı ile Balkanlarda otoritesi sarsılan Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karışık durumdu. Balkanlarda Osmanlı'dan boşalan bu boşluğu Macar kralı Sigismund doldurmaya başlamıştı. Bundan dolayı da Stefan hem ülke içindeki rakibi Brankoviçler'i de bertaraf edebilmek hem de güçlü bir müttefik ile dost olabilmek için Macar kralına yakınlaşmak istemişti.

Macar kralı Sigismund 1408 yılında Bosna'yı hedef alan ve buradaki topraklara yeni bir düzen getirecek sefer düzenledi. Dobor yakınlarında yapılan bir muharebe ile Bosna kralı Tvartko esir alındı. Ülkenin en itibarlı hükümdarları Hrvoje ve Sadalı derhal tâbi olacaklarını ilan ettiler. Sigismund bunları Macaristan'a götürerek sarayında misafir etti. Değerli hediyelerle gönüllerini almaya çalıştı. Bu sıra da kralın sarayına gelenler arasında Stefan Lazareviç'te vardı. Kral; Lazareviç ve yanındakilere de içten ve dostane davrandı. Sırp heyetindekilerini kendi kurduğu "Ejderha Haçlı Seferi Tarikatı"nın⁸ şövalyeleri ilan etti (Jorga, 2005: 309). Ayrıca ilerleyen süreçte Aşağı Bosna'da ele geçirdiği toprakları Macar baronlar Johann ve Garoty ile Sırp Despot Stefan Lazareviç arasında paylaştırdı (Jorga, 2005: 313).

Fetret devrinde de Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki otoritesi sarsılrsa da Sırp- Osmanlı ilişkileri devam etmişti. Yıldırım'ın oğullarının kendi arasındaki mücadelelerde siyasî yalnızlığa düşen Stefan Lazareviç Macar kralı Sigismund'a yakınlaşma gereği duymuştu. Fakat I. Mehmet'in yeniden Osmanlı otoritesini tesis etmeye başlaması üzerine Stefan'ın Mehmet'e yakınlaştığını ve karşılıklı yardımlaşmanın olduğunu görüyoruz. Meselâ soylulara karşı bir mücadele veren Lazareviç bu mücadelesinde Çelebi Mehmet'ten de destek almıştı. Akıllıca politika izleyen Lazareviç; Sırbistan'a hâkim olma yolunun soyluları zayıflatarak ülkedeki güçlerini kırmaktan geçtiğini biliyordu (Kostenečki, 2008: 73). Sırp soyluları Lazareviç'in akıllı politikaları neticesinde ülkedeki etkinliklerini kaybetmeye başlayınca Brankoviç'in safına geçmişlerse de bir daha eski güçlerine ulaşamamışlardı. Lazareviç bütün soyluları başkenti Belgrad'a toplamıştı. Böylece soyluların merkezden uzakta keyfi hareket etmelerini engellemek istemişti. Merkezî iktidarın gücünün bütün ülkede hissedilmesini sağlamıştı. Ayrıca Belgrad'a topladığı soyluları da istediği gibi idare edebilmekteydi. Çelebi Mehmet'in soylulara karşı verilen mücadelede kendisine verdiği desteği Lazareviç karşılıksız bırakmamış, O da Mehmet'i Musa Çelebi'ye karşı yürüttüğü iktidar mücadelesinde desteklemişti. 1413 yazında Mehmet Çelebi Sofya yakınlarındaki Şehirköy mevkiinde kargâhını kurmuştu. Buradan yola çıkarak Sırbistan'a girdi ve Stefan ile yeğeni Georg'un tazminatlarını kabul etti. Her ikisi de anlaşmalarla belirlenen süvari birliklerini Mehmet Çelebi'nin emrine verdiler (Jorga, 2005: 319).⁵ Temmuz 1413 tarihinde Sofya yakınlarındaki Çamurlu Ovası'nda Mehmet Çelebi ile Musa Çelebi karşı karşıya geldi. Bu savaşta Mehmet Çelebi ordunun merkezinde idi. Sol cemahta bizzat Stefan Lazareviç'in başında bulunduğu Sırp süvarileri, sağ cemahta ise yaşlı ve tecrübeli devlet adamı Evrenos Bey ve beş oğlunun kuvvetleri vardı. Savaşın sonucunda Musa Çelebi mağlup olmuştu. Sırp birliklerinin bu savaşta Mehmet Çelebi'ye büyük yardımları oldu. Stefan'ın ordusundaki komutan Radiç ve Mihail'in (Kostenečki, 2008: 84) gayretleri sonucun belirlenmesinde etkili oldu. Savaşın başında Yiğit Paşa ve Sinan Bey'in saf değiştirmesine rağmen Lazareviç ordusu ile beraber Mehmet Çelebi'ye desteğini sürdürmüştü (Spuler vd., 1996: 14). Bir nevi savaşın kaderinin değişmesinde önemli bir rol üstlenmişti. Artık Mehmet Çelebi için Osmanlı tahtına rakip kalmamıştı. Bu yardımının karşılığında da Stefan Mehmet Çelebi'den Srebrenika, Nis ve Nis'in kuzey taraflarını almıştı (Zinkeisen, 2011: 337).

Lazareviç siyasî gelişmeleri yakından takip ederek iyi değerlendirmesini bilen bir devlet adamıydı. Her zaman güçlüden taraf olmasını bilmiş ve bunu kendi siyasî faaliyetleri için kullanabilmişti. Osmanlı Devleti'ndeki fetret devrinde bölgedeki savaş yanlısı ittifakların

⁸Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Kuhn, 1811: 135.

aksine kendisini Sırp Despotluğu'nun imarına ve bilime vermişti. Belgrad'ı 1404 yılında Macarlardan diplomatik bir zaferle almış ve Belgrad bu tarihten sonra Sırp Despotluğu'nun başkenti olarak hizmet etmeye başlamıştı. Lazareviç Belgrad'ın önemli bir kültür ve ticaret şehri olması için bir dizi tedbirler almış ve kısmen de başarılı olmuştu. Öyle ki dönemin tarihçilerinden ve görgü şahitlerinden Konstantin Kostenecki Belgrad'ın Jerusalem kadar güzel olduğunu ve şehrin bu güzelliğini Despot Lazareviç'e borçlu olduğunu nakletmektedir (Kostenecki, 2008: 69) Bütün bunların yanı sıra Lazareviç Belgrad'ın ilerleyen zaman içerisinde muhtemel bir işgalini önlemek amacı ile dış kalelerini elden geçirmiş ve sağlamlaştırmıştır. Aldığı bu tedbirler daha sonra Fatih Sultan Mehmet'in işgali sırasında çok işe yaramıştı.

Artık yaşlanan Despot Stefan Lazareviç kendisini tâbiyet gereği kutladığı ancak desteklemediği II. Murat ile de ilişkilerini sürdürmüştü. Her ne kadar kendisi Macar yanlısı bir politika takip etse de, Osmanlı ile Stefan döneminde ilişkiler barış üzere devam etmişti. Hatta II. Murat Düzmece Mustafa isyanına müteakip Stefan'a elçi gönderip teşekkür etmişti. Çünkü Stefan, Düzmece Mustafa'nın habercilerini tutuklamış ve durumu II. Murat'a bildirmişti (Kostenecki, 2008: 89). Yine 1424 senesinde Stefan Lazareviç Edirne'ye gelerek eski dostluk anlaşmasını yenilemişti. Bu sırada II. Murat'ın emriyle bir Türk heyeti ile beraber Alman krallığına intihap eden Sigismund'a elçi olarak gönderilmişti. Stefan ve Türk heyeti hem Sigismund'un imparatorluğunu tebrik edecek hem de iki yıllık bir anlaşma yapacaklardı. İmparator elçilik heyetini kabul etmiş ve anlaşma yapılmıştı (Uzunçarşılı, 1984: 399). Lazareviç son yıllarında da Osmanlı aleyhine Hristiyan ittifaklarına girmede, yapılan teklifleri de siyasi manevralarla geçiştirdi (Jorga, 2005: 346).

II. Murat özellikle Balkanlara doğru yayılmacı bir politika izlemiş ve 1422 senesinde İstanbul'u muhasara etmişti.⁹ Bu muhasarayı kırmak için Macar Kralı Sigismund bir haçlı seferi planlamış ve bu plana Lazareviç de destek vermişti. Ancak II. Murat erken davranmış ve 1425 senesinde Sırbistan'a karşı saldırıya geçmişti. Sırbistan Macarların da yardımı ile Osmanlı ilerlemesini durdurabilmişti (Neşri, 2008: 277-278). Ancak bunu fırsat bilen Bosna Kralı II. Tvartko da Sırlara saldırıya geçmişse de Osmanlıların geri çekilmesi sonrasında zor durumda kalmış ve Jajce'ye kadar geri çekilmek durumunda kalmıştı.

Lazareviç Sırbistan'ı denize kıyısı olan bir ülke yaparak büyük Sırbistan'ı kurmak istiyordu. Bu amacına ulaşabilmek için Venediklilerle 1421 ve 1422 yıllarında karşılıklı yenilgilerin yaşandığı bir savaşın içerisine girmişse de Osmanlıların yeniden bölgeye gelme riskine karşı fazla güçsüz kalmamak için çekişmeyi özel bir barış anlaşması ile sonlandırmıştı. Bu savaşı hem kendisi hem de Macar kralı adına 1421 yılında ölen Arnavut hükümdarı ve yeğeni Balşa'nın (Kostenecki, 2008: 87) mirası için Venedik ile yapmıştı. Kendisinin aslında asıl amacı ifade ettiğimiz gibi denizlere ulaşarak "Büyük Sırbistan"ı kurabilmektir. Fakat bu mümkün olmadı. Budua, Bar, ve Drivasto'yu ancak alabildi. Venedik ile anlaşmaya 1423 senesinde varılmış ve bu barış anlaşması ancak 1426'da imzalanabilmişti. Osmanlı Venedik ile yapılan mücadelelerde her şeye rağmen Sırları desteklemişti. Hatta yapılan anlaşmada Osmanlı komutanı İlyas Bey şahit olarak yazılmıştı (Jorga, 2005: 347).

Kostenecki'nin anlattığına göre (2008), son zamanlarında Stefan iyice hastalanmıştı. Bacaklarındaki ağrılar yürümesine bile bazen engel oluyordu. Bu sebeple üst düzey papaz ve asilzâdelerin katıldığı ve Srebrenitsa'da toplanan konsilde yerine yeğeni Georg'un geçmesini istedi ve konsilde Georg'a yemin ettirdi (Kostenecki, 2008: 89). 19 Temmuz 1427 yılında vefat etti (Kostenecki, 2008: 91). Ölümünden sonra da vasiyeti üzerine ülkeyi yeğeni ve evlatlığı Georg (Durad) Brankoviç yönetti (Jorga, 2005: 347)

Sonuç

Devletler arası ilişkilerde kabul gören en önemli teorilerinden biri karşılıklı bağımlılıktır (interdependence). Bu kavram her ne kadar ilk kez Karl Marks tarafından kullanılmış ve siyaset bilimciler tarafından ilk kez geçen yüzyılda devletlerarası ilişkiler bağlamında yeniden

⁹Detaylı bilgi için bkz: Oruç Bey, 2008: 56; Kritovulos, 2012: 125

yorumlanmışsa da kökleri çok öncelere gitmektedir. Öyle ki devletler var olduğu sürece bu teoride hep işlemiştir. Karşılıklı bağımlılık düzeyi zaman zaman simetrik olduğu gibi zaman zaman da asimetrik olabilmektedir. Marks ve Engels 1848 yılında yazdıkları Komünist Partinin Manifestosu adlı eserinde devletlerin karşılıklı evrensel bağımlılıklarından bahsetmektedir (Marzand Engel, 1848: 16). Robert O. Keohaneve Joseph Nye'de bu teoriyi devletlerarası ilişkiler bağlamında yorumlarken devletlerin ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayamamalarından mütevellit olarak ortaya çıkan karşılıklı bağımlılıktan bahsetmektedir. Yani ilişkilere yön veren akraba ya da soydaş/dındaş ilişkilerinden çok karşılıklı muhtaçlıktır. Bu ihtiyaçlar diplomasi ve güvenlik alanlarında (highpolitics) olabildiği gibi ekonomi, para ve kültür alanlarında da (lowpolitics) olabilmektedir (KeohaneandNye, 2000: 22-24). Çalışmamıza konu olan zaman aralığında da bu teori en belirgin hali ile kendisini göstermiş ve Osmanlı-Sırp ilişkilerine yön vermiştir. Özellikle diplomasi ve güvenlik alanındaki karşılıklı bağımlılık düzeyi asimetrik olabildiği gibi (fetret devrine kadar Osmanlı lehinde ezici bir bağımlılık) simetrik dönemler de (fetret devrinde her iki milletinde birliklerini sağlamada ihtiyaç duydukları karşılıklı dayanışma) yaşamıştır. Din ve soy bağları politikaya yön veren yegâne unsur olmaktan çıkmış ilişkiler daha çok ihtiyaçlara bağlı olarak karşılıklı bağımlılık üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmamızda da görüldüğü gibi Stefan Lazareviç ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerde bu bağlam üzerinde cereyan etmiştir. Niğbolu Savaşı'nda tüm dindaşları karşı tarafta iken Stefan Osmanlı saflarında yer almıştır. Bu da bize devletlerarası karşılıklı ilişkilerde akrabalık veya dindaşlıktan ziyade karşılıklı muhtaçlık temelinde ilişkilerin daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Bir diğer önemli husus Osmanlı'nın vasalları üzerindeki hâkimiyeti ve kudreti konusudur. Stefan; Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı'nın kudreti ve gücünden dolayı sadakatle hizmet etmekten başka çıkar yol görememiştir. Osmanlı'ya karşı yapacağı her türlü fiiliyatın devletinin sonunu getireceğini çok iyi bilmektedir. Bununla beraber özellikle Yıldırım Bayezid'in Stefan'a verdiği değer ve konumda dikkate değer bir husustur. Zira I.Bayezid Stefan'a çok güvenmiştir, O'da bu güvene mukabil Osmanlı'ya sadakatle hizmet etmiştir. Yıldırım Bayezid Stefan'ın kız kardeşi ile de evlenerek akrabalık tesis etmiştir. Stefan'ı dost ve müttefik konumuna yükseltmiştir.

KAYNAKÇA

- FINE, John Van Antwerp (1994). *The Late Medieval Balkans*, Ann Arbor.
- Aşıkpaşazâde (1332). *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- DUKAS (1956). *Bizans Tarihi*, çev: VL.Mirmiroğlu, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- Enveri (2003). *Düsturname-i Enveri*, Haz: Necdet Öztürk, İstanbul.
- Feridun Bey (1274). *Münşeatiü's-Selâtin*, İstanbul.
- GANSHOF, François Louis (1939). "BeneficeandVassalage in the Age of Charlemagne", Cambridge HistoricalJournal Volum:6, 2.
- GRIERSON, Philip;Bellinger, AlfredRaymondandHendy Michael F. (1993). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whitte more Collection*, Dumbarton Oaks.
- Hadidi (1981). *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz: Necdet Öztürk, İstanbul.
- HAMMER, Joseph Von (1993). *Büyük Osmanlı Tarihi*, C:II, İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Hoca Sadeddin Efendi (1979). *Tâciü't-Tevârih*, C:I, Haz: İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HUGHES, Michael (1992). *Early Modern Germany, 1477-1806*, Philadelphia: MacMillan Pres and University of Pennsylvania Press.
- İdris-i Bitlisî (2008). *Heşt Bihîşt*, Haz: Mehmet Karataş, Selim Kaya, Yaşar Baş, Ankara: BETAV.
- JORGA, Nicolae(2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev: Nilüfer Epçeli, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- KANİTZ, Felix (1914). *Das Königreich Serbienund das Serbenvolk, Von Der Römerzeitbiszur Gegenwart*, DritterBand, StaatundGesellschaft, Leibzig.
- KEOHANE, Robert O. And Nye, Joseph S. (2000). *International RelationsTheory*, New York: Powerand Interdependence.
- KOSTENEÇKİ, Konstantin (2008). *Stefan Lazareviç*,Çev: Hüseyin Mevsim, İstanbul.
- KRITOVULOS (2012). *Kritovulos Tarihi*, Çev:AriÇokona, Heyemola Yayınları.
- KUHN, Ludwig (1811). *Handbuch der Geschichte und Verfassungallerblühenden Ritter-Orden in Europa*, Camesinaschen Buchhandlung, Wien.
- MAGNOU-NORTIER, Elisabeth (1976). *Foi et fidelite*, Recherches sur l'evolution deslienspersonnelschezles Francsdu VII eau IX esiecle, (Publications de l'Universite de Toulouse-Le-Mirail, serie A, 28), Toulouse.
- MARX, Karl andFriedrich Engels (1848). *Manifest der kommunistischen Partei*, London.
- Mevlânâ MehmedNeşrî (2008). *Cihanniümâ*, Haz: Necdet Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- MILLER, William (1923). "The Balkan States. TheZenith of BulgariaandSerbia (1186-1355)", Edi: John BagnellBury, *TheEastern Roman Empire, The Cambridge Mediaeval History*, Volum IV, Cambridge.

- NEUMANN, Karl Friedrich (1859). *Reisendes Johannes Schiltbergeraus München in Europa, Asiaund Afrika von 1394 bis 1427*, München.
- Oruç Bey (2008). *Oruç Bey Tarihi*, Haz: Necdet Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- SPULER, Bertold; Ronald, Frank; Bagley, Charles; Kissling, HansJoachim(1996). *The Last Great Muslim Empires: History of the Muslim World*, Markus Weiner Publishers.
- STAVRÍANOS, LeftenStavros (2000). *The Balkans since 1453*, London.
- TUCHMAN, Barbara W. (1978). *A Distant Mirror: the Calamitous 14th Century*, New York.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1984). *Osmanlı Tarihi*, TTK, C:I, Ankara.
- NORMAN, A. Vesey B. (1980). *Therapiers and Small-sword, 1460-1820*, VerlagArmsand Armour Press.
- ZİNKEISEN, Johann Wilhelm (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çev: Nilüfer Epçeli, İstanbul:Yeditepe Yayınları.